ZRZESZ KASZËBSKÔ

CZĄDNJIK
KASZEBSKJICH ZAJMOV

V MJONO BOSKJI
NORODNI VZENJIK

Vëdovajaci i redaktor wodpovjedzalni:
IGNACY SZUTENBERG – GDYNIA
ul. Swiętojańska 16.

»Zrzesz Kaszëbskô« vëchodô 1 roz v mjesąci. Przedpłatnô je rocznje 3.50 zł; kvartalnje 0,90 zł. Cządk 30 gr.

NR 5 | KARTUZE Môj 1937 | ROK V

PIŁSUDSKI

Żejemë v epoce baro dobetnech zdarzeń. Krotko dva lata temu spoczął na Vavelu, a ju zemnjica dzejov wobletivô je o wurodę. To patena historecznô. Kjej wu ňchłë krëvjistote politiczné kol wosobë diktatora, zabjerô głos historejô. Dzisodnja każdi dzeń polski rzeczevjistotë (i nje leno polskji) nje je som v przemjanje wo vodze dzejovi. Nad mjarę go njikvą wobceskelë i chvałą podnjoslë, kjej dzałoł. Teru wostoł jego dokoz.

Kjej Piłsudski rozgromjeł, tak letko, socejalizm polskji, z im ortu vzanjicznigo czë też vzenjicznigo pokozała sę całô strepjałosc deji socejalistecznech. Nje beło to njespodzankę. Le chto be beł sę spodzevoł, że dregô koncepcejô politicznô, nje mji importovô — a tej sejącô na pozdrzatk mocą i żevotną politiczną — norodovô demokracejô, wodsenjętô przez Piłsudskiego wod steru polskjigo, tak chudko rozpadnje sę? Bez prziklodu spravné dzałanjé Piłsudskiego v wusivanjim tego wobozu sprovjało vrażenjé bjotkovanjô sę dvuch stolemov. A dzis z tego wobozu wosta galareta i rozkłod. Vzanjik Europë rządzoni je przez dvje politiczné teoreje: Vestrzedni krôje przelednjoni i gospodarsko kręczni są wopanovani szoloną nacejonalnotą i diktaturą. Woba wodznoczają sę roscącą bjedotą (v dobje skuńczonigo krizisu!) i céchami krotkjigo gvałtovnigo wupodku politicznigo, kjej dac vjarę socejologom. Reszta Europë, prócz Hiszpaneji, wuprzevjilejovanô gospodarsko i zbogaconô stalatnim vëzeskanjim svjata, skłonjô sę politicznje do demokraceji liberalni, gospodarsko przestarzałimu sistemovji złota, chterno je fakticznje domeną mjedzenorodovji żedovskji i masońskji finansereji. I nad timi krôjami burżeazejnima zavjisło żadné Mene-Tekel.

Polskô szczestlevje vëpłenęła z vestrzod wobuch dvuch groznech bjotkujących sę a skozonech — sestemov politicznech — na svobodné vode gvesnech vjidokov. Piłsudski rozbjeł demo liberalni sejm, a nacejonalnotę sztółtu vzanjicznigo wusenął — jak sę złigo psa z woborë za stodołę vëprovodzô.

Polskô nje je vzanjicznim krôjem — je czims innim, rzeczmë. Mô gvosną koncepceję politiczną, gvosną historeję demokraceji i gvosni, dobetni nokoz nacejonalni. Piłsudski, to nopjervij vjolgji Poloch, vjec j, vjolgji Słovjanin. Nje taceł svoji njechęcë do Vzanjiku...

Piłsudski a Pomorze? Pomorze beło (i v tim nje vjele sę jesz zmjenjeło v społeczeństvje) nje dzélną domeną norodni demokraceji. Pierszô i jedenô grepa Pomorzan, chterna wodeszła wod orjentaceii krakovskji i poznańskji, to Kaszebji ze „Zrzeszë"! Nje chvolimë sę tim. Beło to muszałotą. Naszé położenjé sę przez to njic nje poprovjoło, bo duch endeckji je jesz dosc mocni. Nje je to też nasze vëmeszlenjé. Ju 50 lat temu Cenova, som jeden wobroceł sebje i Kaszebską wod endeceji. Nje darovelë mu tego — do dzisodnja! Belni Cenova vskozoł głosno na postępną dalij gangrenę Vzanjiku burżeazejnigo. Przedni redachtor „Zrzeszë" Labuda po założenjim cządnjika przedłożeł program politiczni za Piłsudskim i pokozoł zdrovi instinkt politeczni.

KASZEBJI! Vjeta, że Czesze, norod dzisodnja nje copający sę vogą Polsce, njedługuszka przed vojną belë v svojim państvje zgardzoni (wu cezińcov!) jiże do czeskji movë leno służba sę przëznova — jak nje tak dovno wu nas na Kaszebach?

Vjeta, że Słovace, nen mali norod przë greńcach Polskji, beł nje tak dovno — po vojnje navetka mji znani, njiż më Kaszebji, jich beło nje vjdi, njiże nas je dzis? A jednak dzisodnja zapevnjają bët państvu, jech dzirżkosc je dzevjiszczę dlo vszëdnigo svjata, a poezeje każdi czetô! Mocą jich je jednota vjarë katoleckji, jak najô i njetrojnota ledzi mocni volë jak wu nas.

Kaszebji! Nje tracmë nodzeji! Nje tracmë czasu! V.

Prof. Stefan Bieszk

Bëdgoszcz czë Torń?

CHTERNO LEŻI – NAD MORZE?

Barzinko vjele wu nas tego spjeru mjidze mjastami Tornjan a Bëdgoszczon — z chteruech kożdé chce bëc molem władz administracejnech. Bo som spjer movji wo tim, że njiżodno z nech nje je stolecą Pomorza, leno wostavmë njimo egojizm lokalni mjast. Przëchodają sę nom rozvożanjô wo Pomorzu — naszi rodni zemji. Anji Bëdgoszcz anji Torn nje noleżą dobetno do Pomorza, bo i geografjiczno i historeczno dalek są wod tego, chto be mog wupatrzec v nech wos Pomorzigo. Torń beł wostrovę njemjeckjim wodcętim wod Pomorza barżij njiż dzisodnja Gduńsk. A Bëdgoszcz povsta dlote, że Friderikovji II chęceło złomac individualizm i gospodarczą przevogę Tornja. Timczasę nje wulegô kvesteji. jiże stoleca Pomorza muszi leżec kol morzigo. Całé Pomorze je zvarconé skarnją do morza, do wuscigo Vjisłë, polskji wosë żecovi. A Vjisła provdac parłęczi woba mjasta z morzem, a vjicij z Gduńskjem, nje zos procemno. Vjisła płenje, a to baro mocno, v jednim leno kjerunku. Kjej nje dzis, to nje długo duńdze do te, że stoleca Pomorzigo bdze mja przed sobą Bôłt, z sobą Polskę. Ta gvesnota wodmekô znova sprave Gduńska, tę bolączkę Pomorza, ten pol v cele Polskji. Njemce nazevają greńcę gduńską idijoteczną i krëvającą, nje bez raceji. v jinnim njiż jech zrozmjenju, v provdze. Doktrinerskosc Amerikana, jakjis żadné zmiłkji raceojnalnotë, vjidzącigo linje pòdzelenju na żevimcele, rozrivającigo zrosłą historeczno i kulturalno całosc v mjono wurojeń nacejonalistecznech... Jakjé njeszczescé dlo Kaszebov i Pomorza! Jakô kara dlo posztridovani Europë, że barbarzińckô Amerika dikteje ji greńce... Jako ironijô dzejov, że liberalnota i racejonalnota XIX st. stvorzô bolesnę rzeczevjistosc — przede dnjem svojigo skuńszenjô — przede dnjem novi erë svjata.

Le njima przëczenë do jiszczenjô. Fakte historeczni są przeszkodą leno dlo zgnjitigo worganizmu, nje dlo żevotnigo. V tim pravje leżi nen głosni materejalizm historeczni, zmiłka racejonalistecznigo XIX stalatigo. Gduńsk wostoł za Pomorzem. Wodpovjedzą Polskji, żevotnigo worganjizmu, beła: Gdinjô. Nje nalozł sę dlo Gduńska na Pomorzu, v Polsce, żoden Żeligowski, żoden d'Annunzio, jednim cęcim szablë skorigująci idijoteczné greńce! Ale naloz sę Kwiatkowski. Dobëcé Vjilna, to wodziszczenjé przeszłotë. Budova Gdinji, to budova przëszłotë! Jak novjidnjeszô bliza traci vogę wo vzindzenju słuńca, tak Gduńska namjenjenjé je przëpjeczętované. Gvesno historejô sama zlikvideję kvesteje gduńską na ort mało czeti i letkji.

Gduńsk bdze kjejdes dlo Polskji tim, czim je Wolëva dlo Kaszebov teru: przëboczenjim bolesnim, lubotnim; krëvavi Dominjik! Rozgrabjoné grobovjiszcza krolevskjé...

Le novô rzeczevjistota vënagrodzi nas sto razi vjicij. Kjej Gduńsk beł kjedes naturalną stolecą Pomorza, to na jego mol naturalnim tribę povsta Gdinjô.

— Chto wopaneje wusce Vjisłë i Gduńsk, ten bądze vjikszim vastą Polskji, njiż król, chteren v nji rządzi.

Friedrich II, król preskji (1768)

Jan Trëpczik

Vjater

Za dnja vstojoł jem co rena,
Vëchodoł so na pola.
Rozsturziva mje tej rena,
Co zocząłk v tesknjącze mja.
Lubjąco mje vjater mujkoł
Rozpoloną vnjitrza skarń,
Wubjiszkivoł, zibem pujkoł,
Kjej jem legivoł na dzarń.

Vjatre! Chaje czë grzëmote,
Co rëvjeta drzevjęta,
Povervta mje ze serca
Moje jivre, co jak krete
Toczą deszë mi drëżeń!...
Dô Bog wodpojęcô dzeń?

— Pobjitva jednak wo kaszebskji pobrzegji nje je leno vożenjim sę wo bët Polskji, sprava ta mô wo vjele woglnjeszé znaczenjé. Anji szlachu njima dziso z Obotretov, Veletov, Ranov i dosc vjolgjigo partu Pomorza; małi dzél Kaszebov som jeden stoji na starżë słovjanskoscë ti częscë Bôłtu.

V tim stonje rzeczë

wobrona wostatnech starżnikov

stovô sę vszedno słovjanskjim zagadnjenjim.

Józef Widajewicz
„Światopogląd Morski" Toruń 1934

KASZEBJI!
VSPJEREJTA »ZRZESZ«!!!

Jan Rompskji

Do Ce . . .

Jedno słuńce je na njebje,
Jeden mjesądzk v nocë zdrzi,
Miljard gvjozd vcig też sę skrzi —
Vszetko pjękné mom vkoł sebje.

Całô notera mje spjevô:
Lest na vjetvji, co děrži,
Skövronk v blonach — deszcz, co mżi —
Vszetko v harmonję sę zlevô.

A jô rovnak jeji nji mom,
Bo jesz v sercu mje kole,
Bo jesz żol v njim vjedno trzimom.

Jiże muszę Cebje zabëc,
Jiż nji mosz do mje volë
Deszę moję svoją gładzec.

Klënjôcz

Chto Polsce dôł morze?

V gromjicznjiku Polskô zveczno wobchodô roczeznę wodziszczenjô przistępu do morzô. Przë ti leżnoscë vspomjinô sę, jak to „vjele krëvji i vësiłkov beło trzeba, be wodziszczec nen njevjolgji skrovk“.

Historejô jak donątka jesz njick nje vsponjinô wo dobivanju morzigo szablą — z povstanjim do novigo bëtu Polskji — ale mdze vspomjina, chto Polsce morze zachovoł

Bo chtež morze dôł Polsce ? — Morze Polsce delë Kaszebji !

Njicht jinszi, leno Kaszebji!

Kaszebji, jederni dziso wotroce vjelgjich histotecznech Pomorzon, wod vjekov zasedzałi na nech tu nadmorskjich zemjach, wod zavjitrza histereji, dobetno belë starżnjikami svojigo morzigo, chterno z noce jech woblevało krôj.

V bronjenji wojcovjisti zemji, a z nją morzô, nje znelë pravje że Kaszebji szablë. Bronją najech starkov wo svą słovjańską deszę, v merech, poprzez Krzeżoka i njevolę preską, gromjistech bjotkach, beł dzejovi wuparti Kaszebskji duch, wumjełovanjé svoji zemji, svoji vjarë, mové, zvekov, wumjełovanjé vszetkjigo, co kaszebskji, co gvosnigo, a svojszczigo je.

To beła najô nolepszô broń, chterną dôł Bog, że më dobelë i do dzisa przetrvelë na naji zemji.

Lud kaszebskji som procemku vszednim traktatom wudbeł do Polskji varcec, mocą wukładov v Kępnje v 1284 mjidze najim ksiżecę pomorskjim Mestvjinem II a Przemisłavem I, pozdnjeszim krolę polskjim.

Kureszce stało sę, czego sami żądelë Kaszebji i choc straszlevo wobcęti — bo bez Gduńska, svojigo stolecznigo gardu — zdrzodła svoji tradiceji v Wolevje, bez njemjeckjich dziso krezov: człuchovskjigo, betovskjigo, lęborskjigo, a navetk słepskjigo, dze do dzisa są njevënarodovjoni Kaszebji — dostelë më sę Polscë, vnoszący ji v dorenku, co jesmë novortnjeszigo mjelë — morze. Przëpjeczętovanjim naji volë beło wobjęcé przez gen. Hallera i jego vojska Kaszebskji z morzę, co sę wobeszło jednako bez nomjeszigo przelanjé krëvji.

Tak vjic vjolgą provdą historeczną je i mdze, że Kaszebji sami do Polskji chcelë. Sparłęczenjé z Polską beło gvosną jich volą, vjidzący v Polsce retenk przed zapodnim vargą, co nom ju naszé zapodnjé zemje i bracinov vërvoł. Më też leno, a njicht jinszi, woddelë morze Polsce, co je dregą vjolgą historiczną provdą.

Dobetno to prezident St. Wojciechowski przëznoł Kaszebom v movje z 1923 na pobrzegach morskjich słovama: „Vstrzod novjicij zasłużonech v spravje wodziszczenjô morzigo dlo Polskji, pjerszi mol mô lud Kaszebskji, chteren trvoł i vëtrvoł przë svoji vjerze, movje i spravjeł, że polskô bandera povjevô nad morzę“.

Tę historeczną provdę przepomjinajemë dzisô hevo z te mola tim, co v nas vjidzą vszestko jinné, le nje to, że jesmë Kaszebji.

Bo ko ti są jaż . . . przëchodnjama, a më leno . . . autochtonama . . .

Njech zarusku nje zdrzą njiskjigo separatizmu v pjelęgnovanju historeji, movë zvekov, wumjełovanju zemji gvosni, nodroższech po słôvnech wojcach skarbov. Dlo głębji zdrzącech v przëchodni czas są to momenta, chterne jederno le mogą dostatno wutrvalec na najech zemjach słovjańską, wo chterną sę rozbjijô jakno wo mur vszëden varg.

Kaszebom samim zos przëpomjinajemë tę provdę, jiże możemë bëc peszni z najigo mjona i z dorenku, chteren Polsce jesmë delë, żdajemë wod nji kąsk vjicij matczinigo serca.

Brunon Sobczak

Herbe kaszebsko - pomorskjich knjazestvov

III

V tim molu przińdze nom movjic wo parłęczenjim tarczov herbovech knjazestvov pomorskjich. Gvesno, że to parłęczenjé jidze (choci nje vjedno) razę z novima nabetkami.

Pjerszé nadpomknjęcé wo parłęczenju kjile tarczov abo stanic, t. zv. polov v jeden herb pomorskji spotikomë v 1326.

Dokładno je to wopjisané v wobronje, jąką jurisce z Grifiji (Greifsvald) przedłożelë za knj. Erika II (1457—1474) i Vartisłava X (1457—1478) v r. 1469 polskjimu krolovji Kazmjerzovji IV (Balt. Studien XVI 2). Vedle ti wobronë zevjiszcze knjeza pomorskjigo beło: Dux Stetiniensis, Pomeraniae, Cassubiae, Slaviae, Princeps Rugiae, a wodpovjodałë jim 5 insignia et arma v herbje. Z pjińc tarczov takji herb spotikô sę często z rozmajitima modifikacejami na pjeczicach. Kjej jednak Bogusłôv X Belni (1474—1523) wukładę, zavartim 26 III 1493 v Pjërzëcach, wuvolnjł svój krôj z pod władzë lenni Brandenburgeji, zmjenjeł herb, żebe tim dobetnjeszi dac wobroz povjikszoni mocë. Zamjast 5 polov je dzevjińc, do chternigo dodelë jakno dzesątë pole, t. zv. stanicę krëvavą (vexillum sanguineum seu imperiale). Dzesińc chorągvi njeslë przed knjezama v 1530 na sejmje v Augsburgu.

Ten „vjelgji" herb je dva raze vdłużę i dva raze vszerzę przedzeloni i mô 9 polov.

Pole 1 mô herb knjazestva Sztetińskjigo — v modravim polu czervjoni grif; nogji przedné i pazure nog slednech są złoté; wogon rozrzeconi; wodemkłi dzob, z nego vevaloni jęzor; na głovje złotą korunę.

Pole 2 mô herb knj. Pomorskjigo — v strzebnim polu czervjoni grif ze złotima skrzidłami.

Pole 3 mô herb knj. Kaszebskjigo — v złotim polu czornigo grifa.

Pole 4 mô herb knj. Vendov — v strzebnim polu grif, chternigo głova, pjerse, poł celszcza, przednô i slednô łapa są czervjoné, a reszta zelonô.

Pole 5 podzeloné je na dva dzele i mô herb knj. Ruji — v gorze v złotim polu, połovę stoperczący czorni lev, czervjono wukorunovani, z vznjesonima przednima pôtami, pazure złoti. V dole v modravim pjęc stąpjenno wułożonech kamjeni czosanech.

Pole 6 mô herb Uzedomu — v czervjonim polu strzebnigo grifa.

Pole 7 mô herb knj. Barthu — v złotim polu czornigo grifa, v chternigo skrzidłach dva strzebné pjora.

Pole 8 mô herb hr. Guckov — v złotim polu dvje vkrziż wułożoné czervjoné balkji, v rogach sztere czervjoné roże.

Pole 9 dzelone je na dva dzele; mô herb knj. Volgast (njejedni wuvożają, że beł dovnji herbem krôju Bernstein, chteren v 1479 na wostatku przëpod Brandenburgiji i wostoł sparłęczoni z Nową Marchją) — v gorze v czervjonim polu strzebni grif, v dole modravô i strzebnô szachovnjica.

Na tarczë herbovi leżi hełm z knjezovim czopkę, v njim wogon pavja. Podtrzemivają tarczę dvaj szętni vojarze, trzemający kramolce, bjodra jich wokrivô vjińc dębovi.

Dzisodnja grifa v herbje mają pomorskji-kaszebskji mjasta: Szteteno, Grifijô, Tczev, Słepsk, Stargard (kol Persante), Anklam, Kartuze. Z jinnech Roztoka. Wużivelë go też zemje vojevodzkjé inflanckjé (dzisodnja v herbje Łotvë) i vojevodzkô zemja bełskô (dziso v voj. lvovskjim); v herbje krolov Daniji, chterni sę pôvoływają na zvjerzchnotę lenną kjejdes vëkonivaną nad Pomorzem, v herbje Prësov, Meklenburgiji i v rodzenje szlacheckji Grifitov. Torczę herbovą Vjolgjigo Knjazestva Baden podtrzemivałë dva grife, też tarcze herbové Meklenburgiji (Schverin i Strelitz) podtrzemivané są z jedni stronë przez grifa.

Meklenburskji „Worder vendejskji korunë" mjeł v rogach krziża sztere grife.

Pochodzenjé grifa

Grif (greckjé gryps, łac. gryphus) wu Grekov woznoczoł miticzné stvorzenjé wo cele lva, skrzidłach i głovje worzła. Aristeas z Prokonnesus (kol 550 a. Chr.) v svojim poemace „Arimaspeia" povjodô, że żeje won v Indijach i v gorach ripajskjich, chterne Ptolemaios vjidzi kole dziseszigo Uralu. V tech gorach ripajskjich pilovałë grife na bogaté kopalnje złota przed svojima sąsodama, mającimi po jednim woku i vojarskjim Arimaspom. Njejedni chcelë vjidzec v Grifje Cherubina zez Starigo Testamentu. Aischylos kożę Okeanosovji na njim jezdzec i zaprzigac do svojigo voza.

Vëwobrażenjé wo grifach pochodzi gvesno ze Vschodu. Vizerunkji jech są ju na vartach Persepolis, na perskjich i babilońskjich wobjicach scanovech, potemu na hełmach (na ten przikłod na Fidjasa Athene Partenos), na pancerzach i na bjitech pjenjędzach (ntp. z Opus, Teos, Abdery etc.), na arabeskach kolumnov rzëmskjich, na akroterjach („pazdure") svjątin. V starożetnoscë Grif beł simbolę vniklevi mądroscë i vëroczni, beł dlote cëchę Apollina.

V strzednech vjekach vjerzelë, jiże grif je jistno żejąci i v historeji naturalni rechovelë go do rodzenë „Bestiarii". Wużivają go znovu jakno ornament v architekturze, przemisle tekstilnim i beł lubotnim tematę plastikji dekoracejini Renesansu.

V heraldice grif, jakno i lev, zvarconi je profilę. Worzłovė są jego głova ze szpecastima wuszami, nogji przednė i skrzidła, reszta je z lva. Wużeti je abo jakno chodząci abo stojąci.

Tak zv. grifovė jaja, z chternimi sę spotikomë v inventarzach i pozdnjeszech skorbcach klosztornech abo knjezovech, to są jaja strusov, wużetė jakno puchare.

* * *

LETERATURA

Małecki Antoni — Studia heraldyczne — II t. Lwów 1890.

Biesner J. M. — Abriss der Geschichte Pommerns u. Rügens — Greifswald 1834.

Pyll Th. — Die Entwickelung des pommerschen Wappens — Greifswald 1894.

Stephani — Der Greif (v „Compte vendu de la commission archéologique de St. Petersbourg") — 1864.

Kuńc

Co sę czetô ë czeje.

Tidziń Pomorzigo.

Pomorze beło v przedwostatni erze rządov polskjich potraktovanė po macochovimu. Potraktovano i wuvożô sę jesz dzis Pomorzė vszędze v Polsce za przededvjerzė pozrańskjė. Le nje bez vjinë Pomorzon. Pomorzė nje je sobą, nji mô svego zdrzadła kulturalnigo. Je rajem dlo „novech ledzi", a dlo naji Pomorzon . . . ? Tidzeń P. mjoł wusvjadomjic społeczeństvo wo jistnosce jego. A echa tego belë słabė, jednė — dalekjė. Nje bjerze naji dzevota. Bo noleżi zacząc wod Pomorzon (rodovjistech)!

. . . .

Vespole z Tidzinjem Pomorzigo (30 III—6 IV) v zeszłim mjesądzu mjelesmë kjile artiklov wo prôcë naszech vładz na tim terenje. Informovelë czetińcov wo tim, że za vjele zemji je v rękach njemjeckjich; naloz sę i głos rozemni, chteren vskozivoł, że za baro sę dbało wo Gdinję kosztę resztë Pomorza. Przë tim dodelë, że njima „veraznigo kursu v politice na Pomorzu". Możemë sę zgodzec z pjerszim, ale nje ze slednim. Zastępovanjë v stanovjiszczach nje-Pomorzanami, chterni nje znają anji naszech stosunkov anji ledzi, provadzi do njeporozmjenjov jaż nadto. Vjolgopolanom przëwobjecoł v. premjer Składkowski, że wonji bdą zajmovelë wu se stanovjiszcza, na Pomorzu jednak wo tim cecho i głecho. Momë nodzeję, że wobjęcė stanovjiszcza vojevode przez v. Raczkiewicza vjele v tim punkce zmjeni. Tec lecho sę dzeje, że momë takjich vv. starostov: Twardowskiego, Krawczyka, Czarnockiego. Më na naszi zemji nje mdzemë leżec v zamartvjicë, le chcemë zabjerac wo sobje samech głos, bo i vjic won sę nom noleżi. Wuvożomë że na ten ôrt, na ôrt dopuszczenjô młodi inteligenceji kaszebskji-pomorskji do stanovjiszcz wodpovjedzalnech jidze orjentacejô novigo v. vojevode Raczkiewicza.

Jesz kjile słov pod adresę prasë varszavskji ë krakovskji. Slednô dosta ju svoje. Hevoż vastovje z prasë varszavskji, va nom nje zarzucejta, że më jesmë „dzielnicowi". Chto tę „dzielnicowość" vëvołoł, chto ję sprovjoł, vastovje sami nolepji vjeta. Jednak nje më. Le głecho v prasë wo tim, co mesmë zrobjilë dlo tego, abe ston najigo posodanjô zvjększoł sę wo Pomorzė i co sę nom za to noleżi. To slednė wostovjô sę damjenjim, a zarzucô sę nom „dzielnicowość" i vëzevô wod „wasserpolaków". — Muszita sę vstedzec, vastovje.

Nje vjadomo vom, że vasserpolakami Njemce zvelë Ślązakov? — Nje vjeta va, że separatizm venalezlë galicjanje. — A v jimję tego separatizmu vrzeszczą na nas, jak ten, co wukrod: trzimta złodzeja!

— — — — — — — — — — — —

Mom przed sobą vëdaną ksążkę przez Polski Związek Zachodni „Pomorze v przeszłości i teraźn ejszości" — Warszawa 1937.

Czetom i meslę so: dlo kogu tę broszurę napjiselë? Czë doprovde nalezą sę gvesni wu naju, chterni v to bdą vjerzelë?

Ale wod początku. Gvesno, v komitece honorovim anji jednigo Pomorzanina. Dalij artikjel „Pomorze w przeszłości i teraźniejszości". Hevo tu nalazło sę kvjotkov belno. Dovjadejemë sę (proszę zvożac!), że „ju z kuńcem XII st. straceła Polskô Pomorze Vzanjiczni na rzecz Njemcov" (sic). Na tim molu, chto choc perznę znô sę na historeji, muszi sę zaczervjerjic. I vjic dalij samė revelaceje, novė wockrecô — „vszestko na Pomorzim polskjė zveska — (może podsenjemë: Mestvjin, Vartisłôv, Sambor, Svantebor i j., to szlachta z Małopolskji?) — Polosze zaprôvadzelë na Pomorzu provdzevą kulturę chrzescejeńską — przenjeslë vdłużę płenjącô Vjisłë Krziż Pańskji z zdrzeszińskjim i serdecznim słovę". Vasto autorze, radzimë vastovji choc perznę zapoznac sę z historeją strzednech vjekov, a przëkonosz sę, że knjezovje polskji vespole v njemjeckjima robjilë vëpravë krzi żovė na Słovjanov nadwodrzańskjich i Pomorzė. Dô sę dlo propagande vjele napjisac, ale blesnoscov wod v. — njicht nje vëmogô! Dalij vësadzeł sę jakjis vasta v dzelu „Gorsc vjedzë wo

Kaszebach". Gvesno, że nje trzeba sę domiszlac, skądka won sę vjedeje i wod kogo znô Kaszebe. Bo takji mjivortni vergle, jak pjisanjé dzisodnja wo „gwarze" kaszebskji, to ju belnô njevjedzô! V kożdi vożnjeszi gramatice polskji przëczetosz vasto wo tim, że „język" kaszebskji je dech tak samo rovno wupravnjoni, co polskji.

Dlote baro vątpjimë v vastové vëksztołcenjé, ale njechże, jesmë ju do tego przëzveczajeni. Chcelebesmë jesz podsenąc „znovce Kaszub", że dr Majkovskji vëdoł v 1935 „Remusa", nolepszé svój dokoz. Radzimë „znavcovji" Kaszebskji zapoznac sę z tim zacnim dokozę, abe choc perzinko zmądrzeł, bo baro vątpjimë, czë navetka rozmje po kaszebsku i czë vjidzoł cos z tego, wo czim napjisoł z leterature kaszebskji. W. Z.

P. Z. Z. a Njemce.

Przë worądze „Tidznja Pomorzô" Polski Zw. Zachodni beł svjodkę baro przikrech dlo Njemców manifestaceji. Njemce sę wuskarżelë, a ambasador v Varszavje wu Rządu Polskjigo sę vstavjeł za njimi. A chtuż za nami Kaszebama povje słovo, kjej — jak to sę v Gdinji dzejało — przińdze wobarchnjałi poznanjok i radzi nas vësedlac, to zn. vszetkjich Kaszebov posłac na vschod słuńca, chdze ludze na pjecach spją?

Przezer vëdavov nadesłanech

— S p i ą c é u e j k u e. Bernard Sychta, Wejherowo 1937. Str. 81. Skład główny: Dom Książki Polskiej w Warszawie. — Cena 1,50 zł.

Dramat v szterech wodsłonach, zbudovani na starim podanju Kaszubov, jakjé sę zrzeszô na całech Kaszubach z gorami baro charakteristicznimi, abo takjimi, chdze v dovnech czasach wodbivalë sę jakjé svjęta. Młodi autor svój dramat baro szekovno wułożeł. Scene są v njim pełné dramaticznigo nagjęcu, a mova rovarskô ë mocnô. Le pjisovnję wostavjeł autor tego pjęknigo dzeła jesz czesto djalektovą. Vskozelebesmë mu v tim na prôce przez rozmajitech v spravje ti pjisovni pjisanech wod Cenove jaż do njego. Pisorz tak vjolgji mjarë jak ks. Sëchta mogbe vjele zrobjic dlo Kaszebskji i ji pjisovnji, żebe se kureszce sta przedmjotę publicznigo nawuczanjô. (Postępnô recenzejô).

— J a n t a r. Organ Instytutu Bałtyckiego. Przegląd kwartalny zagadnień naukowych pomorskich i bałtyckich ze szczególnym uwzględnieniem historii, geografii i ekonomii regionu bałtyckiego. Gdynia. Rok I. Zeszyt 1. Marzec 1937. Str. 64.

Instytut, chturen dôł napjisac Njemcovji ksążkę „O kulturze ludowej kaszubskiej" wu naju Kaszebov vjelgji poczestnoscë nji mô. Ale przeznac muszimë, że „Jantar" na strumjannjik peszno je vëdani. Zevjiszcze jantar znaczi teli co bursztin. Artikle są następujący: Kazimierz Piwarski — Udział Litwy w polskiej polityce bałtyckiej w drugiej połowie XVII wieku; J. Holand Rose — Wielka Brytania i Bałtyk (1780—1812); Bolesław Leitgeber — Układ o Dardanelach a cieśniny bałtyckie; Stanisław Kryczyński — Tatarzy litewscy w walkach Polski i Litwy o Bałtyk i ziemie pomorskie; Peter Heinz Seraphin — Przemiany strukturalne w obrotach portów bałtyckich; William J. Rose — Rola Wisły w polskiej kulturze; Oscar Loorits — Istota i duch Kalevali; Janina Krajewska — Notatki etnologiczne; Stanisław Zajączkowski — Problem kraju kłajpedzkiego i Litwy pruskiej w nauce. Recenzeje. — Vjid i tendencejô pjisma wustavjoni v kjerunku vzenjicznim (vschodnim): Pruse Vschodni, Litva, Estovkraj, Łotva. Najé wocze wobroconé są na vzanjik (Pomorze). Dlotego „Jantar" mogłbe z tim samim pravę jak v Gdinji, vëchodzec v Vjilnje, Varszavje, Krakovje, Lvovje. Kaszubami, choc tu baro żevi, chcc szteczno przëduszoni, ruch panuje. „Jantar" sę nje zajmivô. Navetka v „notatkach etnologicznych", v chternich p. Krajewska wopjisa jeden dmuchocz i reńczok, nje vjedzec, czë te sprzęte zmestrovelë Njemce, Polosze, czë Kaszebji. Dzevota nas bjerze, że v komitece redakcijnim czesto je pomjinjęti Uniwersytet Poznański, chteren mogłbe sę v tim novjicij vëpovjedzec. Żeczimë cządnjikovji rozvoju.

— S l a v i a O c c i d e n t a l i s (red. M. Rudnicki). T. 14. Poznań (Gebethner i Wolf) 1935. Stron 324. 8°. I. Marian Szyjkowski — Kazimierz Brodziński w Czechach; Adam Tomaszewski — Mowa t. zw. Mazurów wileńskich; Henri Grappin — Milodat (Bulle de 1136); Mikołaj Rudnicki — Studia nad nazwami rzek lechickich; — Szkice z kultury lechickiej; Z. Stieber — Nagłoskowe *o* w dialektach zachodnio-słowiańskich. II. Dział krytyczny.

D o C z e t i ń c o v

Vszëdną korespondenceję do redakceji i administraceji prosimë selac pod adresę „Zrzesz Kasz.", Kartuzy, M. Piłsudskiego 9. Czetińce, nji mający blankjetov najigo vëdavu, mogą vëselac prenumeratę „przekazem rozrachunkowym", chteren przińdze jeden grosz.

Z r z e s z K a s z ë b s k ô

Tłukjem Zrzesze Kaszebskji v Kartuzach

ZRZESZ KASZËBSKO

DODOVK

bavjic — trwać, bywać
blesnosc — głupstwo
bliza — latarnia
brezleje — tryska, szumi
dokoz — dzieło
drëżeń — rdzeń
głada — cisza morska, toń
gvosni — własny
karma — pokarm
krëvjistota — namiętność
kręczni — upośledzony
meri — straszny, nędzny, przykry
meszlenjé — postanowienie, życzenie
mujkac — pieścić
na pozdrzatk — na pozór
nenka — matka
njikva — kał, nawóz, nicość
njimo (wostovjac) — pomijać
pajkac — pieścić
parłęczec — łączyć
pozerni — piękny
przededvjerze — podwórze
przode — najprzód
rejne — ruiny
rozsturzivac — rozjątrzyć
sejac — buchać
stanica — chorągiew
stąpjenja — stopnie, schody
stolem — olbrzym, tytan
strzebni — srebrny
strzedni vjek — średniowiecze
sztatura — figura, statua
vëmeszlenjé — wymysł
vergle — głupie żarty
vesmjejitosc — szyderstwo
vestrzodné żëcé — środowisko
vjic — więc, tak,
vmjikła — wsiąkła
voga — waga, znaczenie
wobarchnjałi — głupi
wodpojąc — odprężyć
wogarinô — za- o- g rnia
wostrow — wyspa
wubetk — spokój (ducha)
wubjiszkac — pieścić
wudbanié — kochanie
wumeslec — postanowić
wuroda — postać, kształt, rysy
zamartvjica — letarg
zemnjica — mgła
zgrovac — chcieć, dążyć
zveczni — zwyczajny
żeczba — życzenie
żemkosc — trudność
żemko — trudno